



POGROMY ŻYDÓW

NA ZIEMIACH POLSKICH
W XIX I XX WIEKU

TOM 4

HOLOKAUST I POWOJNIE
(1939–1946)

REDAKCJA NAUKOWA
AUGUST GRABSKI

POGROMY
ŻYDÓW
NA ZIEMIACH POLSKICH
W XIX I XX WIEKU

INSTYTUT HISTORII IM. TADEUSZA MANTEUFFLA PAN
INSTYTUT HISTORYCZNY UNIwersYTETU WARSZAWSKIEGO
UNIwersYTET WARMIŃSKO-MAZURSKI
UNIwersYTET WROCLAWSKI
MUZEUM HISTORII ŻYDÓW POLSKICH POLIN

POGROMY ŻYDÓW

NA ZIEMIACH POLSKICH W XIX I XX WIEKU

TOM 4
HOLOKAUST I POWOJNIE
(1939–1946)

REDAKCJA NAUKOWA
AUGUST GRABSKI



INSTYTUT
HISTORYCZNY
UNIwersYTETU WARSZAWSKIEGO



UNIwersYTET
WARMIŃSKO-MAZURSKI
W OLSZTYNIE



KATEDRA
JUDAISTYKI
im. TADEUSZA TAUBEGO
UNIwersYTET WROCLAWSKI



Uniwersytet
Wrocławski



WARSZAWA 2019

<http://rcin.org.pl>

Recenzja
dr hab. Leszek Olejnik, prof. UŁ

Redakcja i korekta
Beata Bińko

Indeks
Agnieszka Pospiszil

Opracowanie graficzne i projekt okładki
Dariusz Górski

Na okładce
Motyw na podstawie fragmentu obrazu: Samuel Hirszenberg, *Wygnańcy (Golus)*,
1904 r. (zaginiony); reprod. za: „Tygodnik Ilustrowany” 1906, nr 8, s. 151

- © Copyright by Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla Polskiej Akademii Nauk
- © Copyright by Instytut Historyczny Uniwersytetu Warszawskiego
- © Copyright by Uniwersytet Warmińsko-Mazurski
- © Copyright by Uniwersytet Wrocławski
- © Copyright by Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN

ISBN 978–83–65880–24–6

Tom jest efektem grantu NPRH: *Pogromy. Przemoc kolektywna wobec Żydów na ziemiach polskich w XIX–XX wieku i jej wpływ na relacje polsko-żydowskie. Historia, pamięć, tożsamość*, nr 12H 12 0140 81, realizowanego na Wydziale Historycznym UW, kierownikiem projektu był dr hab. Artur Markowski



NARODOWY PROGRAM
ROZWOJU HUMANISTYKI

Tom współfinansowany przez Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN

Wydanie I, Warszawa 2019

Instytut Historii PAN
Rynek Starego Miasta 29/31
00–272 Warszawa
22 831 02 61–62, w. 44
www.ihpan.edu.pl
<http://ksiegarnia-ihpan.edu.pl>
wydawnictwo@ihpan.edu.pl

Druk i oprawa
Fabryka Druku

Spis treści

<i>Wstęp</i> (August Grabski)	7
---	---

CZĘŚĆ I

Pogromy okresu Zagłady

Krzysztof Buchowski, <i>Pogrom w Wilnie 31 października 1939 r.</i>	25
Katarzyna Person, <i>Pogrom wielkanocny w Warszawie w 1940 r. w perspektywie żydowskich świadków</i>	45
Jeffrey Kopstein, <i>Pogrom w Szczuczynie 27 czerwca 1941 r.</i>	59
Sara Bender, <i>Pogrom w Grajewie latem 1941 r.</i>	73
Krzysztof Persak, <i>Jedwabne i Radziłów – pogromy bliźniacze?</i>	87
Grzegorz Berendt, <i>Żydzi i ich sąsiedzi na Polesiu w lecie 1941 r.</i>	117
Kai Struve, <i>Pogrom w Borysławiu 3–4 lipca 1941 r.</i>	137

CZĘŚĆ II

Pogromy powojenne

Julian Kwiek, <i>Pogrom antyżydowski w Krakowie 11 sierpnia 1945 r.</i>	161
Anna Cichopek-Gajraj, <i>Pogromy w Krakowie (Polska) i Topolczanach (Słowacja) w 1945 r. – analiza porównawcza</i>	183
Bożena Szaynok, <i>Nowe ustalenia badawcze dotyczące pogromu w Kielcach 4 lipca 1946 r.</i>	215

CZĘŚĆ III

Spółeczeństwo w obliczu powojennej przemocy antysemitkiej

August Grabski, <i>Żydzi a „żołnierze wyklęci”</i>	239
Piotr Kendziorok, <i>Lewica wobec przemocy pogromowej w Polsce po II wojnie światowej – analiza dyskursu prasowego</i>	257
Romuald Turkowski, <i>Polskie Stronnictwo Ludowe wobec pogromu kieleckiego</i>	281
Romuald Turkowski, <i>Środowiska wiejskie i małomiasteczkowe wobec fali przemocy antyżydowskiej w Polsce w latach 1945–1946</i>	295
Audrey Kichelewski, <i>Francuska opinia publiczna wobec pogromów Żydów w Polsce w latach 1945–1946</i>	309

CZĘŚĆ IV

Wpływ pogromu kieleckiego na społeczność żydowską

Alina Cała, <i>Działalność Komisji Specjalnej Centralnego Komitetu Żydów w Polsce w latach 1946–1947</i>	327
Paweł Wieczorek, „Jeszcze i tu są Żydy” – o antysemityzmie na Dolnym Śląsku po pogromie kieleckim	345
Andrzej Rykała, <i>Pogrom w Kielcach w 1946 r. a odbudowa skupisk żydowskich w Polsce – ujęcie geograficzne</i>	381
Andrzej Rykała, <i>Pogrom kielecki a życie gospodarcze Żydów w Polsce w okresie bezpośrednio powojennym</i>	417
Paweł Wieczorek, <i>Oblicza zbrodni. Pogrom kielecki w świetle polskojęzycznej prasy żydowskiej</i>	433
Katarzyna Person, <i>Bezpośrednie reakcje Żydów z Polski w obozach DP w Niemczech na pogrom kielecki</i>	453

CZĘŚĆ V

W poszukiwaniu interpretacji pogromów

Joanna Tokarska-Bakir, <i>Pogrom jako akt kontroli społecznej. Springfield 1908 – Polska 1945–1946</i>	467
Łukasz Krzyżanowski, Marcin Zaremba, „Bić ich za nasze dzieci!” <i>Panika moralna i przemoc zbiorowa wobec Żydów w Polsce w latach 1945–1946</i>	489
Bożena Szaynok, <i>Polska historiografia po 1989 r. na temat pogromów i powojennej przemocy wobec Żydów w latach 1944–1947</i>	511
Andrzej Rykała, Anna Wosiak, <i>Geograficzno-historyczne (polityczne) uwarunkowania genezy i przebiegu wybranych pogromów Żydów na ziemiach polskich od XIX w. do 1946 r.</i>	527

CZĘŚĆ VI

Pamięć o pogromach

Piotr Forecki, <i>Gromy na pogromy. Retoryka wtórnego antysemityzmu w III RP</i>	575
Michał Majewski, <i>Pogromy na Podlasiu w 1941 r. w świetle wybranych monografii lokalnych wydawanych przy wsparciu władz samorządowych po 1989 r.</i>	599
István Pál Ádám, <i>Kiedy rabin mówi „nie”. Pogromy po Holokauście na Węgrzech i w Polsce oraz różnice w ich upamiętnianiu</i>	617
Wykaz skrótów	647
Summary	651
Indeks osobowy	655



INSTYTUT
HISTORYCZNY
UNIWERSYTETU WARSZAWSKIEGO



UNIwersYTET
WARMIŃSKO-MAZURSKI
W OLSZTYNIE



KATEDRA
JUDAISTYKI
im. TABEUSZA TAUBEGO
IM. TABEUSZA TAUBEGO



Uniwersytet
Wrocławski

COLIN

Muzeum
Historii
Żydów
Polskich

